

I. ŽIVOTOPIS - CLAUDE LÉVI-STRAUSS

Francouzský antropolog, entolog, filosof a lingvista, zakladatel francouzské školy strukturální antropologie, Claude Lévi-Strauss, se narodil 28. listopadu 1908 v Bruselu v zámožné židovské rodině. Vyrůstal ale v Paříži a v letech 1927 až 1932 studoval práva a filosofii na Sorboně, poté dva roky vyučoval na lyceích v Mont-de-Marsan a v Laonu. Tato činnost ho ale neuspokojovala a proto v roce 1934 odešel do brazilského Sao Paula, kde se ujal výuky sociologie na nově založené univerzitě, kde objevil kouzlo oboru zvaného antropologie. V brazilském vnitrozemí zahájil rozsáhlý terénní výzkum indiánských kmenů v Mato Grosso v západní Brazílii, který z něj učinil uznávaného znalce Nambikwárů, Bororů, Tupiů-Kawahíbů a Kačuejů. Výsledky tohoto svého prvního pobytu mezi brazilskými Indiány poutavě popsal na stránkách slavného cestopisu *Smutné tropy*. Krátce před válkou se vrátil do Francie a v letech 1939 až 1940 sloužil jako dobrovolník v armádě. Po porážce Francie mu rasové zákony zakázaly vyučovat (Lévi-Straussův dědeček byl rabínem ve versailleské synagoze), a proto se rozhodl uchýlit do Spojených států, kde přednášel na New School of Social Research v New Yorku. V letech 1945 až 1947 pracoval jako kulturní rada francouzského velvyslanectví ve Washingtonu a poté se vrátil zpět na Sorbonu do Francie. Ve 40. a 50. letech napsal řadu teoretických studií o antropologické teorii a metodologii, které v roce 1958 vyšly pod názvem *Strukturální antropologie*. V roce 1959 založil laboratoř sociální antropologie na Collège de France a toto pracoviště řídil do roku 1982 a vybudoval z něj jedno z nejvýznamnějších center světové antropologie. V roce 1973 byl Lévi-Strauss zvolen členem Académie française a dosáhl tak jednoho z nejvyšších ocenění, které se uděluje francouzskému vědci. Světovou proslulost mu zajistily jeho knihy *Smutné tropy* (1955), *Strukturální antropologie* (1958), *Divošské myšlení* (1962), *Totemismus dnes* (1962) a především impozantní řada *Mythologica I. - IV.* (vydáváná v letech 1964 až 1971) věnovaná interpretaci mytologie jihoamerických indiánů. Lévi-Strauss patří mezi vědce, kteří zásadním způsobem ovlivnili poválečné západní myšlení. Je označován za jednoho z otců strukturální antropologie, jež změnila pohled západní civilizace na život přírodních národů.

BUDIL, Ivo T. *Mýtus, jazyk a kulturní antropologie*. Praha: Triton, 1992, 167 s. ISBN 80-900-9045-1, s. 96 - 97

http://cs.wikipedia.org/wiki/Claude_L%C3%A9vi-Strauss datum 2. dubna 2013

II. SMUTNÉ TROPY - OBSAH A HLAVNÍ MYŠLENKA KNIHY

[online]. [cit. 2013-04-02]. DOI: <http://www.citarny.cz/index.php/nove-knihy/knihy-d>. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/29943/levi-strauss-claude-smutne-tropy> „*Smutné tropy*, které poprvé vyšly v roce 1955, umně kombinují autobiografické a cestopisné vyprávění s filozofickými úvahami a analýzami života indiánských kmenů v Jižní Americe. Autor zde popisuje svou cestu k etnologii, zabývá se otázkami antropologie jako disciplíny, seznamuje čtenáře se svými poznatky o kultuře Kačuejů, Bororů, Nambikwárů a Tupiů-Kawahíbů a rozvíjí teoretické základy svého strukturalistického přístupu. Kniha je vybavena množstvím ilustrací včleněných přímo do textu a obsahuje rozsáhlou obrazovou přílohu s černobílými fotografiemi původních obyvatel Brazílie.“

První část knihy nazvaná **Konec cest** začíná slovy: „Cestovatelství a cestovatele nenávidím, a teď se tu chystám vyprávět o svých vlastních výpravách. Ale jak dlouho to také trvalo, než jsem se k tomu

odhodlal!“. V její první kapitole *Odjezd* se zamýšlí nad cestováním, popisuje svoje první cesty do Jižní Ameriky, kde přednášel sociologii na univerzitě v Sao Paulu. V další kapitole *Na lodi* líčí vzpomínky na cestu roku 1941, kdy jel lodí do New Yorku a necestoval již jako vážený profesor, ale tísnil se na lodi se spoustou lidí, především Židů, kteří prchali před válkou do Ameriky - na palubě s ním byl například spisovatel André Breton. Ve třetí kapitole *Antily* pokračuje popisem této plavby, kdy všichni cestující byli internováni na Antilách a do USA pouštěni postupně. Lévi-Strauss tam zůstal ze všech nejdéle, protože několik týdnů trvalo než americké úřady vyřídily formality s New School for Social Research, na jejíž pozvání do USA přijel a zachránil si tímto krokem život.

Druhá část knihy nazvaná **Cestovní výkaz** obsahuje tři kapitoly - *Pohled nazpět*, *Jak se člověk stane etnografem* a *Západ slunce*. V kapitole první autor líčí jak dostal místo profesora na univerzitě v Sao Paulu a kde se ve volných chvílích věnoval etnografii. Těsně před odjezdem do Brazílie však zjišťuje, že velká část domorodých Indiánů byla vyhlazena a nejbližší kmeny žijí tisíce kilometrů od Sao Paula. V kapitole *Jak se člověk stane etnografem* vypráví, co ho vedlo k tomu, aby si vybral toto povolání. Osobním důvodem bylo to, že byl jako student na Sorbonně znechucen způsobem výuky filosofie, která byla vykládána jako určitý způsob estetického nazírání, jako technická dovednost správně zformulovat slovní cvičení a smysl pro pravdu byl zcela potlačen. Intelektuálním důvodem pak bylo to, že se seznámil s Freudovou psychoanalýzou, filosofií Ferdinanda de Saussure a marxismem. Marxismus i psychoanalýza jsou podle něj vědami o člověku a etnografie mu připadá jako věda nacházející se mezi těmito dvěma - je kombinací zaměřením na jedince i na společnost.

Zajímavá je třetí část knihy **Nový svět**, kdy nám v první kapitole *Pot-au-Noir* autor poskytuje historický výklad o Kolumbově cestě do Ameriky. Poutavé je vyprávění o vyhlazování Indiánů na ostrově Hispaniola (dnešní Haiti a Dominikánská republika). Vypráví zde o setkávání dvou odlišných kultur - domorodé indiánské a importované evropské. Obě tyto kultury si kladly otázku, zda jsou příslušníci té druhé kultury také lidé. Indiáni k tomuto zkoumání používali především vědy přírodní, Evropané pak vědy společenské. Poslední kapitola Nového světa nese název *Sao Paulo* a v ní, jak je z názvu patrné, se věnuje tomuto městu, které v roce 1935 rostlo velmi rychlým tempem a stala se z něj podivná směsice nových čtvrtí, pastvin a stok. Lidé zde dychtí po vzdělání, chodí na přednášky, studují encyklopedie, ale zajímají je především nové teorie a poznatky, originálním dílům se nikdo nevěnuje. Brazílie tak rychle překonala zaostalost v intelektuálním vývoji, ale dle Strausse díky několika talentovaným studentům.

Od čtvrté do deváté kapitoly se Strauss již věnuje etnografii konkrétně. Čtvrtá část knihy nese název **Země a lidé**. Autor se zde věnuje Sao paulu, jeho okolí a obyvatelstvu - žije zde mnoho typů míšenců, např. mestici (míšenci bělochů a černochů), caboclos (míšenci bělochů a Indiánů), cafuzos (kříženci Indiánů a černochů) atd. a je těžké tyto kmeny či rasy rozeznat. Rozdíly ras se nejvíc poznají na místních výrobcích - existuje několik typů vějířů na oheň, tzv. abanicos, sít na prosívání maniokové mouky - peneiras.. V okolí Sao Paula pozoroval také venkovský folklór, např. májové slavnosti, kdy se vesnice zdobily palmovými ratolestmi, což je dědictví po portugalských kolonizátorech, dále pak různé zvyky a pověry. Města Rio a Sao Paulo v letech 1900 - 1928 zaznamenaly obrovský nárůst obyvatelstva. V Sao Paulu žilo v roce 1900 240 milionů obyvatel, v roce 1928 více než jedna miliarda. Dochází k vyliďňování venkova, vnitrozemí je opuštěné, vše je situováno na pobřeží.

Pátou část knihy nazvanou **Kađuvejové** převážně věnuje tomuto kmeni brazilských kočovných Indiánů. Ač se tento kmen pokoušela brazilská vláda zcivilizovat, jsou stále ještě svým způsobem divoši, kteří žijí zvláštním životním stylem a od civilizace si osvojily pouze používání sekery, nože, jehly a šatů. Vláda jim nechala postavit domy, ve kterých domorodci nebydleli, postele rozlámali, spálili a spali na holé zemi. Stáda krav, která jim vláda poslala, nechali volně se toulat, protože hovězí maso nejedli a postupně se vraceli ke svým původním tradicím. Místo pušek používali luky a oheň

místo zápalkami rozdělávali třením dřevků. Přesto u nich autor našel emailové talíře, bazárové lžice a také zbytky šicího stroje. Život Kaďuvejů tvoří lov a sběr. Rodiny kočovníků mizí na celé týdny a nikdo neví kam a v období lovu a ovoce dochází k přesunům všech obyvatel. V kapitole *Nalike*, která je pojmenována po hlavní osadě kaďuvejského území, žije v době autorovy návštěvy jen 200 Kaďuvejů a je tvořena asi jen pěti chýšemi. Živili se lovem, sběrem volně rostoucích planých plodů, chovem dobytka a pěstováním manioků. Hlavní jejich činností ale byla výroba keramiky. Také se všichni rádi fotografovali, ale pouze za úplatu. Dokonce se hráli tradiční rituál oslavy dospělosti jedné domorodé dívky, ale není jisté, že šlo o zcela autentické záběry, zda se domorodci nechtěli před etnografy pouze předvést. V závěrečné kapitole *Domorodá společnost a její styl* nás autor detailněji seznamuje s životem kmene Kaďuvejů, jež jsou součástí vymizelého národa Mbayá-Guicurú a věnuje se umění tohoto domorodého kmene.

V dalších třech částech knihy se autor též věnuje životu a kultuře domorodých Indiánů Brazílie. Šestá část knihy je věnována kmenu **Bororů**, nejlépe rostlým Indiánům Brazílie. V noci se Bororové věnují náboženským obřadům, od úsvitu do poledne pak spí. Obyvatelstvo je rozděleno do klanů - skupiny rodin, které se pokládají za potomky stejného předka spřízněné v ženské linii. Každý z těchto klanů má své mýty, tradice, tance, společenské a náboženské funkce a je také velmi nábožensky založen.

Kmenu **Ñambikwárů** je věnována sedmá část knihy. Narozdíl od předchozích dvou kmenů jsou kmenem neorganizovaným, nesmějí používat vlastní jména, mají málo dětí (další vždy nejdříve po třech letech), žijí v chudobě a liší se i svým fyzickým typem. Jsou velmi malého vzrůstu a jejich barva kůže je daleko tmavší. První návštěvníci vyslovili hypotézu, že by tento kmen měl být výsledkem křížení s černochoy z kolonií odbojných otroků, kteří uprchli z plantáží.

Osmá část knihy nazvaná **Tupíové-Kawahíbové** obsahuje popis kmene žijícího ještě divošsky, který byl považován za kmen již vymizelý. Nebylo tomu sice tak, ale skupina Tupí-Kawahíbů nebyla početná - pouze 13 členů. Nejnapadnějším rysem těchto Indiánů bylo téměř monopolní právo náčelníka na ženy patřící k jeho skupině, které je založeno i na tom, že jeho sexuální potřeba je mnohem větší než u obyčejných lidí a k jejímu ukojení je proto větší potřeba manželek.

Závěrečná kapitola této části a celé knihy se jmenuje **Návštěva v Tjaunu** a překvapivě se zde autor, vzhledem k „tropickému“ zaměření cestopisné linie, věnuje především pobytu v Indii. Vyjadřuje zde své obavy z možného poislámštění Francie. Čím dál více se přibližujeme muslimské mentalitě tím, že máme například pocit, že všechny problémy zmizí v okamžiku, kdy je vyřešíme na papíře. Zajímavě zde srovnává křesťanství s filosofií a kulturou islámu, buddhismu a hinduismu. Na tomto základě se v závěru knihy propracovává k úvaze a věčnému rozporu lidstva, který tkví v tom, že neustále hledáme smysl naší existence: LÉVI-STRAUSS, Claude. *Smutné tropy*. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1966. Klub čtenářů, sv. 235, str. 289: „K čemu je jednání, když myšlení, které činy řídí, vede nakonec k objevu, že smysl neexistuje?“.

III. KRITICKÉ ZHODNOCENÍ PUBLIKACE

[online]. [cit. 2013-04-02]. DOI: Autor článku: Marek Jančík - 30.4.2012 ISBN: 978-8. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/29943/levi-strauss-claude-smutne-tropy> „*Kniha, již autor napsal v roce 1955 – tedy až notnou dobu po svých tropických cestách – , je stylisticky jednotná a tematicky naopak velmi rozvinutá.*“ Přes Lévi-Straussovou počáteční averzi k cestování celým svým dílem dokládá, že je velmi vnímavým a citlivým pozorovatelem se smyslem pro detail, výstižné a obrazné vyjádření. Z celé knihy vyzařuje značné nadšení a zanícení pro veškeré zobrazované události a místa. [online]. [cit. 2013-04-02]. DOI: Autor článku: Marek Jančík - 30.4.2012 ISBN: 978-8. Dostupné z:

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29943/levi-strauss-claude-smutne-tropy> „Oproti jinému slavnému antropologickému dílu – Zlaté ratolesti Jamese Georga Frazera, které svou tendencí „vyprávět skrze mýty“ zásadně ovlivnilo celou generaci modernistických literátů a je tak známé i mimo odborné kruhy – působí Smutné tropy živěji a autentičtěji. Zatímco Frazer strukturuje obrovské množství faktických informací a napíná je do pomyslného narativního oblouku, Lévi-Strauss skrze text resuscituje prostor, přičemž faktické informace pracují k jeho oživení. Čtenář tak může zažívat intenzivní pocit zpřítomnění či naopak vlastního přenesení, k čemuž obyčejně vedou jiné žánry jako například kvalitní „dobrodružná“ literatura. Smutné tropy jsou všeobecně považovány nejen za průkopnickou práci mimořádného teoretického významu, ale i za skvělé literární dílo, jenž je cestopisem, autobiografií a filozofickou esejistikou dohromady. Pro miliony čtenářů po celém světě se staly kultovní knížkou.“ Největší předností této knihy podle mne je, že je psána čtivě, srozumitelně a bez odborné terminologie. Pochopí ji i sečtější čtenář, který nemusí být vzdělán v oboru.

IV. DISKUZE S POTENCIONÁLNÍM ČTENÁŘEM

Proč jste si vybrala tuto knihu?

Myslím, že by tato kniha neměla chybět v žádné domácí knihovně. Strauss zde odhaluje nesmysly o bělošské nadřazenosti, nepatřil mezi běžné badatele od „zeleného stolu“, ale čerpal znalosti přímo v terénu mezi Indiány, pochopil tak nejzákladnější a nejskrytější realie jejich života, kultury a rozšířoval tak třeba jejich mytologi, která by pro nás obyčejné lidi byla zcela nejasná a nečitelná.

Líbila se Vám tato kniha?

Smutné tropy jistě přijme za své každý inteligentní čtenář, aniž by musel mít bližší vztah k funkčnímu strukturalismu. Je to skvělé čtení, z kterého sálá pozitivnost světa Indinánů a i samotná láska C. L. Strausse k nim. Kniha nám ukazuje to, co my jsme dávno ztratili a k čemu se již nikdy nemůžeme vrátit, tedy propojení člověka se svým životním prostředím.

Co Vám tato kniha přinesla?

Nejprve mi nedocházelo proč smutné? Indiáni totiž žili ve svých tradicích šťastně a vesele, podle svých zákonů a bez vlivu bělochů. Nic nevlastnili, ani nic vlastnit nechtěli, proto bych je nazvala nejšťastnějšími lidmi na světě. „Veselými“ Smutnými tropy chtěl ale Strauss naznačit svou vizi jak to s Indinány brzy dopadne. Když se nad chamtivostí naší civilizace člověk zamyslí, musí mu z ní být smutno. Naše mamonářství, neustálá chuť kořistit a drancovat zdroje, kde se dá, abychom žili pohodlný život.. Vzdalujeme se tak lidské přirozenosti, nemáme na paměti pravidla ani zásady žití na Zemi. A právě pro tento Straussův kritický postoj vůči naší civilizaci nebyl oblíben mezi intelektuály ani mezi politiky a věřím, že kniha si získala miliony čtenářů po celém světě pro její pravdivost a autentičnost.

Použitá literatura

LÉVI-STRAUSS, Claude. Smutné tropy. Vyd. 1. Praha: Odeon, 1966. Klub čtenářů, sv. 235.

BUDIL, Ivo T. Mýtus, jazyk a kulturní antropologie. Praha: Triton, 1992, 167 s. ISBN 80-900-9045-1.

Internetové zdroje:

<http://www.citarny.cz/index.php/nove-knihy/knihy-d>. datum 2. dubna 2013

<http://www.iliteratura.cz/Clanek/29943/levi-strauss-claude-smutne-tropy> datum 2. dubna 2013

http://cs.wikipedia.org/wiki/Claude_L%C3%A9vi-Strauss datum 2. dubna 2013

Počet shlédnutí: 122

From:

<https://www.hks.re/wiki/> - **Hospodářská a kulturní studia (HKS)**

Permanent link:

https://www.hks.re/wiki/claude_levi-strauss_-_smutne_tropy_-_simona_kucerova

Last update: **29/05/2024 19:36**

